

चोयनित्यः । संक्रान्तिद्वयमध्ये प्रथमसंक्रान्तौ विषे-
 साह । मेरुनवादिनि । निरुत्तरतया समूनायाः
 संक्रान्तौः सजायादिषु पदोदयं तदनुराग इत्यर्थः । रङ्ग-
 दिष्णुपुराण न० व्यासप्रणीते महापुराणभेदे तत्प्रतिपाद्य-
 विषयाच्च दृष्टान्तरदीरे ६४ च० उक्ता यथा

“अणु वत्स ! प्रवक्ष्यामि पुराणं वैष्णवं महत् । तयो-
विंशतिसाहस्रं सर्वपातकनाशनम् । यत्नादिभागे नि-
र्दिष्टाः षड्विंशः शक्तृजेन ह । सैत्रेयायादिभि तत्त
पुराणस्यावतारिका” । तत्त प्रथमभागस्य प्रथमांशे
“आदिकारणसर्गश्च देवादीनाञ्च सम्भवः । समुद्रमथना-
ख्यानं, दक्षादीनां कथाचयः । भ्रुवस्तु चरितं चैव
पृष्ठोच्चरितमेव च । प्राचेतसं तथाख्यानं प्रह्लादस्य कथा-
नकम् । पृथुराव्वाधिकाराख्यः प्रथमोऽंश इती-
रितः । पाताञ्जनरकाख्यानं सप्तसर्गनिरूपणम् ।
सूर्यादिचारकथनं पृथग्गण्यसंगतम् । अदितं भरत-
स्याय मुक्तिभागेनिर्देशनम् । निदाघ ऋतुसंवादे हितो-
योऽंश उदाहृतः” । प्रथमभागस्य तृतीयांशे “नन्तरेण-
माख्यानं वेदव्यासावतारकम् । नरकोडादयं वसे गदितस्तु
ततः परम् । सगरस्योर्विंशति सर्वधर्मनिरूपणम् । ब्राह्म-
कथं तद्योहितं वष्पान्नमनिबन्धने । सदाचारस्य कथितो
मायामोहकथा ततः । तृतीयोऽंशोऽयमुदितः सर्वपाप-
प्रणाशनः” । प्रथमभागस्य चतुर्थांशे “सूर्यवंशकथा
पुण्या शोभनयानुकीर्तनम् । चतुर्थेऽंशे मुनिश्रेष्ठ !
नानाराजकथावितम्” । प्रथमभागस्य पञ्चमांशे “ज-
म्भ्यादतारसंपन्नो गोकुलीया कथा ततः । पूतनादिवधो
बाह्ये कौबारेऽघादिहिंसनम् । कैयोरे कंसहननं
आशुरं चरितं तथा । ततस्तु यौदने प्रोज्झा कीचा द्वार-
वतीभया । सर्वदैत्यवधो यज्ञ विनाहाय पृथग्विधाः ।
यज्ञ स्त्रिया जनसाधः कण्ठो योत्रेवरेण्यरः । भूभार-
हरणं चक्रे परसहजनादिभिः । षष्ठावक्रोय-
माख्यानं पञ्चमोऽंश इतीरितः” । प्रथमभागस्य षष्ठांशे
“कवित्वं चरितं प्रोक्तं चातुर्विध्यं त्रयस्य च । यज्ञ-
ज्ञानवसुदेयः साण्डिक्यस्य निरूपितः । केशिध्वजेन
वेद्येण षष्ठोऽंशः एविकीर्तितः” । तस्य द्वितीयभागे
“यमः परन्तु सूरतेन जीनकादिभिरादरात् । पृष्टेन
चोदितः गणदिण्डुधर्मीतराङ्गदाः । नानाधर्मकथाः
पुण्या व्रतानि नियमा वनाः । शर्मशास्त्रं चार्थशास्त्रं
वेदान्तं ज्योतिषं तथा । वंशाख्यानं प्रवरणाद जी-

आशि नमस्तेषा । नानाविद्याभ्याः प्रोक्ता सर्वलोक
पकारकाः । एतद्विष्णुपुराणं वै सर्वशास्त्रार्थसंग्रहः”
तत्प्रबन्धतिः “शारङ्गकल्पवृक्षान्तं ध्यासेन कथितं
तिष्ठ । यो नरः पठते भक्त्या यः शृणोति च सा-
दरम् । तावभौ विष्णुलोकं हि व्रजेतां भुक्तभोगकौ ।
तद्विस्तृता च वो दद्यादापाढ्यां हतधेनुना । संहितं
विष्णुभक्ताय पुराणार्थविदे दिज ! । स याति वैष्णवं
धाम विमानैर्नार्कवचसा । यच्च विष्णुपुराणस्य समस्त-
क्रमणीं दिज ! । कथयेच्छृणुयाद्वापि स पुराणफलं
उभेत” ।

विष्णु, माया की इतनी विष्णोः परमेश्वरस्य माया । । ऋष-
टनवटनपटोयसाम् ईयस्याविद्यायज्ञो इतद्विज्ञात्वां
दुर्गायाश्च ।

या यशस् पु० कल्किपितरि कल्किपु० ।

रथ, रथ पुं विष्णोः रथ इव गतिहेतुत्वात् । १ मरुते
 लमरः । इत० । २ विष्णोः रथे च ।

विष्णु रात ५० विष्णु ना रातः विष्णु वा राधाजीवनमक्षे
 रा-क्त त वा । परीक्षिदाख्ये मये ह हि गर्भस्य एव
 कन्यामाक्षेण दग्धो मृतः कनू प्रभवानन्तरञ्च वि-
 ष्णु ना पुनर्जीवितः तत्त्वया मां ० आन ० ७ ० अथाग्रे ।
 तस्मान्निरुक्तः भामः ११२ अ० यथा
 “दैवेनाप्रतिघातेन शुक्रे (वंशे) संस्यामुपेयुषि । रातो-
 योऽनुग्रहाद्यैर्वा विष्णु ना प्रभवविष्णु ना । तस्माद्वाह्यं
 विष्णु रातो कोने ख्यातं गमिष्यति” ।

विष्णुवत्सभा. स्त्री इत० । शत्रुघ्नस्य राजनि० शशभि-
निष्ठावसे च मद्च० । शत्रुघ्नस्य ।

विष्णु वाहन ५० विष्णु वाहयति स्थानान्तरं नयति बहु-
 षिष्ठ-स्थ । गरुडो हेमच० ।

विष्णुवाह्य पु० विष्णुवाह्योऽयम् । गरुडं यद्गण० ।

विष्कार ५० वि+स्फुर-णिच्-लच् अच् आत् मत्वम् ।
 धनुषं चाकर्षयन्ते टङ्कारे अमरः ।

विष्य त्रि० विचयेषु बध्यः विप्र+यत् । विचये बध्ये समरः ।
दिव्यक्सेनप्रिया स्त्री इतः । चण्डालात् (बामर बालु)
शराराद्याम् समरः ।

विषयान्न न० सिद्धि-सुट् बलवत् । भोजने जटाः ।

विश्वाय ३० वि+कन-घञ् प्रत्ययान्ते । भोजने हेमच० ।

विस्र न० वि० मो०-क । मृणाये अमरः । वादित्वनिमित्तम्
विस्र उत्सर्गे दि० मर०-क०-सेट । विस्तृति आदेशीय ।